

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

**Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
кафедра богослов'я та релігієзнавства**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова, доктор
фізико-математичних наук, професор

Григорій Горбін

**ПРОГРАМА
вступного фахового випробування
з Богослов'я**

при вступі на Освітньо-наукову програму 041 Богослов'я для здобуття доктора
філософії на базі здобутого ступеня магістра/освітньо-кваліфікаційного рівня
спеціаліста

**ТРЕТІЙ (ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 04 «БОГОСЛОВ'Я»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 041 «БОГОСЛОВ'Я»**

Київ – 2024

Розробники програми:

Бондаренко В. Д. - доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри богослов'я та релігієзнавства;

Чорноморець Ю.П. - доктор філософських наук, професор, професор кафедри богослов'я та релігієзнавства;

Остапчук Г.О. - кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри богослов'я та релігієзнавства.

Целковський Г.А. - кандидат філософських наук, доцент кафедри богослов'я та релігієзнавства.

Програма вступного іспиту до аспірантури для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (докторів філософії (PhD)): галузь знань: 04 Богослов'я; спеціальність: 041 Богослов'я; / Бондаренко В.Д., Чорноморець Ю.П., Остапчук Г.О., Целковський Г.А. УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. 10 с.

Обговорено і затверджено на засіданні кафедри богослов'я та релігієзнавства, протокол №12 від "26" червня 2024 р.

Завідувач кафедри богослов'я та релігієзнавства

Віктор БОНДАРЕНКО

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

В програмі визначені основні питання теорії, методології та методики загального курсу богослов'я як науки і навчальної дисципліни, який спрямований на розширення та поглиблення знань абітурієнтів щодо основних положень теорії вивчення богословських питань, специфіки богословських досліджень, та основних богословських підходів. З цією метою акцентується увага на основних питаннях, що входять до екзаменаційних білетів з богослов'я у контексті богословського знання, а також на розроблених критеріях оцінки знань абітурієнтів, виявлених під час екзамену. Таким чином, в програмі представлений широкий обсяг матеріалу як в філософському, історичному й культурологічному плані, так і розглядаються особливості богословського підходу в дослідженні релігійних явищ; його відмінність від релігієзнавчого вивчення релігій; структурний поділ богослов'я; загальна характеристика його дисциплінарних утворень.

У вступників мають бути сформовані наступні практичні навички:

- вони повинні оволодіти спеціальною богословською термінологією, категоріально-понятійним апаратом;
- опанувати методику прочитання спеціальної богословської літератури, священних текстів;
- засвоїти вміння вести богословський та міжрелігійний діалог в цілому;
- осягнути потребу в реалізації філософської культури, принципів толерантності в процесі професійної діяльності.

При цьому вступники мають знати наступне:

- об'єкт, предмет, методи та наукові завдання богослов'я;
- основні положення богословських теорій;
- особливості сприйняття та розуміння найбільш репрезентативних богословських традицій, акцентуючи при цьому на виявленні їх впливу на формування віровчення віроповчального, культового та інституціонального компонентів;
- основні історичні етапи та теоретичні рівні розвитку богослов'я;
- сучасні тенденції у розвитку світової богословської думки;
- основні богословські концепції і теорії.

На основі цих знань у вступників повинні бути сформовані наступні вміння:

- виокремлювати особливості та характерні риси богослов'я як науки і навчальної дисципліни;
- дефініювати основні поняття та підходи богословської науки;
- осмислювати та розрізняти богословську проблематику основних етапів розвитку богословської думки;
- аналізувати різні богословські системи;
- характеризувати першоджерела та провідні праці в тематиці богослов'я;
- опанувати знання про основні богословські концепції і теорії, проводити між ними розрізнення і зв'язки.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ НА ВСТУПНОМУ ФАХОВОМУ ВИПРОБУВАННІ

<i>За шкалою університету</i>	<i>Визначення</i>	<i>Характеристика відповідей вступника на питання теоретичного змісту</i>
0-59 бали	<i>Низький (незадовільно)</i>	Вступники, які виявили прогалини в знаннях основного програмного матеріалу, припустилися принципових помилок у виконанні завдань, передбачених програмою. Як правило, оцінка “незадовільно” виставляється слухачам, які не здатні продовжувати навчання або розпочати професійну діяльність по закінченні навчання без додаткових занять за відповідною програмою.
60-69 балів	<i>Задовільний</i>	Вступники, які виявили знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання і професійної роботи, здатні виконувати завдання навчальної програми і знайомі з основною літературою, що рекомендована програмою. Як правило, оцінка “задовільно” виставляється вступникам, які допустили незначні огріхи у відповідях при складанні іспиту чи при виконанні екзаменаційних завдань, але мають необхідні знання і спроможні з допомогою викладача виправити допущені помилки. Оцінка «задовільно» виставляється вступникам, які за умов ознайомлення із загальними положеннями дисципліни допускають логічні помилки у висвітленні її проблемних аспектів, але при цьому виявляють здатність виправляти допущені помилки за допомогою викладача.
70-89 балів	<i>Достатній</i>	Вступники виявляють повне знання програмного матеріалу, успішно виконують завдання навчальної програми, засвоїли зміст основної рекомендованої літератури. Вступники здатні вільно оперувати основними та сучасними поняттями та категоріями, здійснювати порівняльну характеристику основних концепцій та методологічних напрямів, але при цьому відчують труднощі в творчому переосмисленні засвоєних знань, синтезуванні повних самостійних висновків та узагальнень.
90-100 балів	<i>Високий (відмінно)</i>	Вступником продемонстровано повний, розгорнутий, вичерпний викладу змісту питання білету; показано творчі здібності у процесі викладу проблеми; проаналізовано увесь необхідний для викладу проблеми перелік категорій; засвідчено вміння користуватися методами богословського та філософського дослідження; розуміння наявний у сучасному релігійному бутті кола проблем та окреслено шляхи їхнього вирішення.

Тривалість підготовки до усної відповіді на фаховому випробуванні може становити 30-40 хвилин.

Максимальна кількість набраних балів при фаховому випробуванні та правильних відповідях на всі завдання - 100.

Студентам забороняється заходити до аудиторії, в якій проводиться екзамен, після 30 хвилин з початку його проведення. Студентам не дозволяється залишати екзаменаційну аудиторію протягом перших 30 хвилин іспиту, за винятком, якщо вони завершили всі передбачені іспитом процедури і на цій підставі отримали дозвіл екзаменатора.

Студентам забороняється брати до екзаменаційної аудиторії будь-які книжки, зошити, папери, а також портфелі, сумки, інші речі, в яких ці книжки або папери можуть знаходитися.

Будь-який студент, який здійснив:

а) спробу занести ці речі до екзаменаційної кімнати або ж скористатися цими матеріалами під час іспиту

б) спробу отримати безпосередньо чи опосередковано допомогу іншого слухача, або допомогти іншому студентові буде позбавлений права скласти іспит. На вимогу екзаменатора студент повинен терміново залишити екзаменаційну аудиторію.

Під час проведення іспиту студентам забороняється спілкуватися одним з одним. Всі питання з'ясовуються через екзаменатора.

Оцінювання рівня знань абітурієнтів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань абітурієнта виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей абітурієнтів. Бали (оцінки) вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії усім абітурієнтам, хто приймав участь у випробуванні після закінчення іспиту.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ СПІВБЕСІДИ

Фахова комісія аналізує результати співбесіди методом експертної оцінки й колегіально приймає рішення: про «рекомендовано до зарахування» або «не рекомендовано до зарахування».

4. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ (СПІВБЕСІДИ)

Богослов'я як наука. Основні завдання богослов'я, її дисциплінарна структура. Джерела богословського знання згідно із православною, католицькою, протестантською богослов'ям. Природна або філософська богослов'я, її апологетичне і наукове значення. Біблія та її роль в богослов'я. Твори святих отців та їх роль у богослов'я. Вчення церков і богослов'я. Соціальне вчення церков: минуле і сучасність. Біблеїстика як наука. Сучасний стан біблеїстики. Історія біблеїстики. Патристика як наука. Докази існування Бога. Християнський персоналізм у вченні про Бога, людину, спасіння. Богослов'я і філософія. Богослов'я і природничі науки. Богослов'я і гуманітарні науки. Богословське осмислення історії. Богослов'я про природу релігії та специфіку Одкровення. Богословські вчення про Церкву: історія і сучасність. Богословські вчення про спасіння. Богослов'я про співвідношення віри і розуму. Богослов'я про людину, її природу та призначення. Богословські ідеї Пятикнижжя Моїсея. Богословські ідеї книг Пророчих. Теолонічні ідеї книг Повчальних. Богословські ідеї Історичних книг Біблії. Богословські ідеї книги Псалмів. Богословські ідеї синоптичних Євангелій. Богослов'я Євангелія від Івана. Богословські ідеї книги Діянь Апостолів. Богослов'я апостола Павла. Богослов'я книги Одкровення ап. Івана. Богослов'я донікейської патристики: Іустин Філософ, Татіан, Клімент Олександрійський, Тертуліан. Богослов'я донікейської патристики: Іринеї Ліонійський. Богослов'я донікейської патристики: Ориген. Богослов'я Афанасія Великого. Богослов'я каппадокійців. Богослов'я Йоанна Золотоустого. Богослов'я Августина. Богослов'я Ареопагітик. Богослов'я Максима Сповідника. Богослов'я Йоанна Дамаскіна. Богослов'я Григорія Великого. Богослов'я ранньої схоластики. Богослов'я Томи Аквіната: співвідношення віри та розуму. Богослов'я Томи Аквіната: вчення про Бога. Богослов'я Томи Аквіната: загальна характеристика. Богослов'я Вільяма Оккама. Богослов'я Мартіна Лютера. Богослов'я Реформації та Контреформації. Богослов'я Григорія Палами. Богослов'я Ф.Шлейєрмахера. Ліберальна протестантська богослов'я: загальна характеристика. Неотомізм. Богослов'я С.Кіркегора. Богослов'я Карла Барта. «Нова богослов'я» в католицизмі. А.де Любак, К.Раннер, Г.У. фон Бальтазар. Академічна православна богослов'я до 1917 року. Богослов'я і російська релігійна філософія. Богослов'я Г.В. Флоровського і ідея неопатристичного синтезу. Богослов'я В.Н.Лоського, Х.Янараса, І.Зізілуласа. Сучасний стан православної богослов'я. Сучасний стан католицької богослов'я. Сучасний стан протестантського богослов'я. Історія та сучасний стан філософської богослов'я. Історія та сучасний стан літургійного богослов'я. Історія Церкви як наукова дисципліна: проблематика, розвиток, сучасний стан. Значення канонічного права в традиційній та сучасній богослов'я. Сучасні дискусії про природу Церкви та її відношення до світу. Християнська богослов'я в часи постмодернізму. Перспективи християнської богослов'я в третьому тисячолітті. Сучасна богослов'я про екуменізм та його перспективи. Сучасна філософська методологія в богослов'я: екзистенціалізм. Сучасна філософська методологія в богослов'я: феноменологія. Сучасна філософська методологія в богослов'я: герменевтика.

5. СТРУКТУРА БІЛЕТУ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ (СПВБЕСІДИ)

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти

Спеціальність 041 Богослов'я

Екзамен зі спеціальності «Богослов'я»

Екзаменаційний білет № 18

1. Сучасна філософська методологія в богослов'я: герменевтика.
2. Богослов'я про людину, її природу та призначення.
3. Богослов'я і війни.

Затверджено на засіданні кафедри богослов'я та релігієзнавства

Протокол № ___ від «___» _____ 2024р.

Проректор з наукової роботи
Гарант освітньо-наукової
програми 041 Богослов'я
Завідувач відділу
аспірантури та докторантури

Григорій ТОРБІН
Юрій ЧОРНОМОРЕЦЬ
Ксенія БОДНАР

6. ПЕРШОДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамович С. Біблія та формування сакрального простору європейської митецької культури / Семен Абрамович. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 152 с.
2. Антоній Сурожский мит. Человек перед Богом. — М.: Практика, 2006. – 348 с.
3. Барт К. Мгновения. – М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2006. – 160 с.
4. Баттіста М. Філософія релігії і теодицея / Баттіста Мондін. – К., 2010. – 208 с.
5. Беляев Л.А., Мерперт Н.Я. От библейских ценностей к христианским. – К., 2007. – 392 с.
6. Бонхёффер, Д. Следуя Христу. – М: Бук Чембэр Интернэшнл, 1992. - 260 с
7. Браун Р. 101 вопрос и ответ о Библии [Пер. з англ. Н. Безбородової, Е. Когена] / Рэймонд Браун. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. — 264 с.
8. Ван Парейс М. Вопросы отца твоего... Исследования святоотеческой мысли [Пер. з фр.] / Михайл Ван Парейс. – К.: Дух і Літера, 2013. – 592 с.
9. Ванье Ж., Хауэрвас С. Жить мирно среди насилля [Пер. з англ. А. Черняка] / Жан Ванье, Стэнли Хауэрвас. – К.-М.: ДУХ і ЛІТЕРА, МХК «ОСАННА», 2015. – 136 с.
10. Вилкен Роберт. – Львів: Видавництво УКУ, 2015.

11. Войтыла К. Любовь и ответственность. - М., 1993.
12. Гече Г. Библейские истории. - М., 1988.
13. Гертих В. Віра і дія [Пер. з пол. Ірини Єрмак] / Войчех Гертих. – К.: Дух і Літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2014. – 352 с.
14. Головащенко С.І. Історія християнства: курс лекцій / Сергій Іванович Головащенко. – Київ : Либідь, 1999. – 352 с.
15. Детство в христианской традиции и современной культуре [Уклад. К. Б. Сігов]. – К.: Дух і літера, 2012. – 576 с.
16. Енцикліка Fidei et Ratio Святішого Отця Івана Павла II до єпископів Католицької Церкви про співвідношення віри й розуму. - Київ-Львів, 2000.
17. Жицінський Ю. Бог постмодерністів / Юзеф Жицінський. – Львів: Видавництво УКУ, 2004. – 220 с.
18. Журне Ш. Християнские требования в политике [Пер. з фр.] / Шарль Журне. – К.: Дух і літера, 1998. – 465 с.
19. Закон України “Про свободу совісті та релігійні організації”. К., 1991.
20. Казанова Х. По той бік секуляризації. Релігійна та секулярна динаміка нашої глобальної доби [Пер. з англ. Олексія Панича] / Хосе Казанова. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА. – 2017. – 264 с.
21. Карло Д. Н. Педагогика невинной боли / Дон Ньоккі Карло. – Киев-Харьков: Дух і Літера, «Видавець Савчук О.О.», 2016. – 160 с.
22. Компендіум соціальної доктрини церкви. – К.: Кайрос, 2008. — 552 с.
23. Конгар И. Девять веков спустя. Заметки о Восточной схизме / Пер. с фр. — Киев, «Дух і Літера», 2011. – 168 с.
24. Конституція України. К., 1997. Ст. 34, 35.
25. Кох К. Християни в Європі. Нові шляхи передання віри. Пер. з нім. / Курт Кох. – К.: Дух і Літера, 2013. – 216 с
26. Краткая история православной церкви в Западной Европе в XX веке [Сборник статей под ред. К. Шайо]. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА. – 2015. – 256 с
27. Крисаченко В.С. Українознавство: хрестоматія-посібник. - К., 1996.
28. Лосский Н. Ценность и бытие: Бог и Царство Божие как основа ценностей. - Париж: YMCA Press, 1991.
29. Любак А. Роздуми про Церкв / Анрі де Любак. – К.: Дух і літера, 2010. – 500 с
30. Майнарді А. Встреча с братом. Християнское предание между Востоком и Западом / Адальберто Майнарді. – К.: Дух і літера, 2012. – 304 с.
31. Мануссакіс Д. П. Бог после метафизики. Богословская эстетика [Пер. з англ. Д. Морозової] / Джон Пантелеймон Мануссакіс. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА. – 2014. – 416 с.
32. Маринович М. Українська ідея і християнство, або Коли гарцюють кольорові коні апокаліпсису / Мирослав Маринович. – К.: Дух і літера, 2003. – 544 с.
33. Москалик Я. Нарис христологічної доктрини христологія / Я. Москалик. – Львів: ЛБА, 1998. – 88 с.

- 34.Наваррія Д. Символическая антропология. Человек религиозный и его опыт священного / Давиде Наваррія. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – 376 с.
- 35.Напюрковський С. Ц. Як займатися теологією / Станіслав Целестин Напюрковський OFMConv ; пер. з пол. К. Рассудіної – К. : Ін-т релігійних наук св. Томи Аквінського, 2010. – 240 с.
- 36.Нембріні Ф. От отца к сыну. Пер. з італ. / Франко Нембріні. – К.: Дух і літера, М.: Духовная библиотека, 2013. – 264 с.
- 37.Образование и семья в постатеистических обществах. Уклад. К. Сігов. – К.: Дух і літера, 2003. – 282 с.
- 38.Основы социальной концепции Украинской Православной Церкви. – К.: Інформ.-изд. Центр УПЦ, 2002.
- 39.Панченко П. Релігійні конфесії в Україні.
- 40.Пелікан Я. Кому ж належить Біблія? Історія Святого Письма крізь століття. Пер. з англ. / Ярослав Пелікан. – К.: Дух і літера, 2011. – 392 с.
- 41.Пельтьє А.-М. Библейские чтения. У истоков европейской культуры / Анн-Марі Пельтьє. – К: Дух і Літера – 2014. – 456 с.
- 42.Пельтьє А.-М. Християнство та жінки. Двадцять століть історії. Пер. з фр. Я. Вестель і Д. Морозової / Анн-Марі Пельтьє. – К: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – 160 с.
- 43.Пирог А. Психологический анализ христианских ценностей // Горизонты образования. - Севастополь, 2003. - №3. - С.84-88.
- 44.Пінкерс С. Джерела християнської моралі: її метод, зміст та історія. Пер. з фр. / Серве (Теодор) Пінкерс. – К.: Дух і Літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2013. – 606 с.
- 45.Прот. Огульчанський Б. Словник Нового Завіту (церковнослов'янсько-українські відповідники). / Протоієрей Богдан Огульчанський – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – 224 с.
- 46.Путівник мислі до Бога. Про приведення мистецтв до богослов'я. Бонавентура. – Львів: Видавництво УКУ. 2014. – 170 с.
- 47.Ранер К. Основание веры. Введение в христианское богословие. – М.: ББИ. - 662 сс
- 48.Ранні Отці Церкви: Антологія. – Львів: Видавництво УКУ, 2015. – 512 с.
- 49.Редкліф Т. Быть христианином: в чём тут суть? Пер. с англ. А. Дубініної / Тімоті Редкліф ОР. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА / Інст. реліг. наук св. Ф. Аквінського. – 2015. – 288 с.
- 50.Релігія в духовному житті Українського народу. - К., 1993.
- 51.Саган О. Вселенське православ'я. - К.: Світ знань, 2004.
- 52.Санніков С.В. Огляд історії християнства / Сергій Вікторович Санніков. – К.: Світ знань, 2007. – 720 с.
- 53.Свенцицкая И. Тайные писания древних христиан. - М., 1981.
- 54.Свободомыслие и атеизм в древности, средние века и в эпоху Возрождения. - М., 1986.
- 55.Семья – сообщество любви. Збірник XII Конгресу Родина. – К.: Дух і літера, 2007. – 430 с.
- 56.Симфония полная “Библия для всех”. - К., 1998.

57. Соловій Р. Феномен Виникаючої церкви у контексті теологічних та еклезіологічних трансформацій у сучасному західному протестантизмі / Роман Павлович Соловій. - Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – 352 с.
58. Соціально зорієнтовані документи Української Греко-Католицької Церкви (1989-2008). – Львів: Видавництво УКУ, 2008. – 711 с.
59. Стиліянопулос Т. Новий Завіт: Православний погляд. Писання, передання, герменевтика / Теодор Стиліянопулос. – Львів: Видавництво УКУ. 2005. - 212 с.
60. Суттнер Е. К. Українське християнство на початку III-го тисячоліття: Історичний досвід та еклезіологічні перспективи / Ернст Кристофор Суттнер. – Львів: Свічадо, 2001. – 168 с.
61. Тейлор Ч. Секулярна доба. Книга перша. Пер. з англ. / Чарльз Тейлор. – К.: Дух і Літера, 2013. – 664 с.
62. Тиллих П.. Мужество быть. – М.: Модерн, 2011. – 240 с.
63. Українська церква між Сходом і Заходом. - К., 1996
64. Флоренський П. Столп и утверждение истины. (Опыт православной теодицции в двенадцати письмах). — М.: Правда, 1990. — 490 с.
65. Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа. – Львів: Видавництво УКУ. 2004. – 440 с.
66. Черський Я. Вступ до книг Нового Завіту / Януш Черський. – Львів: Видавництво ЛБА, 1997. – 180 с.
67. Черський Я. Методологія досліджень Нового Завіту [пер. з пол. А. Шкраб'юка] / о. Януш (Йоаникій) Черський. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2017. – 208 с.
68. Чорноморець Ю. Візантійський неоплатонізм від Діонісія Ареопагіта до Геннадія Схоларія / Юрій Чорноморець. – К.: Дух і літера, 2010. – 568 с.
69. Шнакенбург Р. Етичне послання Нового Завіту: від Ісуса до ранньої Церкви. Пер. з нім. / Рудольф Шнакенбург. – К.: Дух і літера, 2005. – 340 с.
70. Шпідлік Т. Духовність християнського Сходу / Томаш Шпідлік. – Львів: Видавництво ЛБА, 1999. – 496 с.